

Гончарук Валентина,
Уманський державний
педагогічний університет
імені Павла Тичини;
Гончарук Віталій,
Національний дендрологічний
парк «Софіївка» НАН України

ОБРАЗ БОЖОЇ МАТЕРІ У ТВОРЧОСТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Тарас Шевченко у багатьох поезіях створює воістину народний образ Божої Матері, в якому на відміну від формалізованого церковного пошанування Діви Марії відбилися сердечні, щирі, теплі та лагідні почуття українців.

В українців жінка, дружина, мати завжди була не тільки берегинею сімейного вогнища, а й, визначальною мірою, берегинею всієї української нації, її духовності. Адже передусім від матері дитина переймала рідну українську мову, пісню, віру, звичаї і традиції свого народу, його символи і святині. Саме тому в Світоча українського духу – Тараса Шевченка маємо таке особливе пошанування й самовіддане поклоніння жінці-матері. Класик української літератури Іван Франко говорив: «Коли правда те, що ступінь освіти і цивілізації кожного народу може означити з того, як той народ відноситься до женщин в житті і в пісні, то безперечна правда й те, що для оцінення поетичної творчості Шевченка і її впливу на громадське життя нема ліпшого пробника, як його відношення до женщин в пісні»¹

Метою статті є дослідження апокрифічно-фольклорного образу Божої Матері в поетичних творах Тараса Шевченка.

Багату творчу спадщину Т. Шевченка досліджувала ціла когорта вчених, як-от: В. Красицька, Ю. Барабаш, Т. Бовсунівська, В. Бородін, Ю. Гончар, І. Дзюба, Є. Колесникова, О. Мамедова, Г. Неділько, І. Петровська, Ю. Івакін, В. Пахаренко та інші. Проблемі наукової інтерпретації поеми Шевченка «Марія» присвячена монографія В. Смілянської та Н. Чамати «Структура і смисл: спроба наукової інтерпретації поетичних текстів Тараса Шевченка».

---

¹ Франко І. Жінчина-мати у поемах Шевченка // Франко І. Збір. творів: у 50-ти томах / Іван Франко. – К.: Наукова думка, 1980. – Т. 26: Літературно-критичні праці (1876–1885). – С. 153.

Автори подають історію написання поеми, розкривають на прикладах дуалістичну природу образу головної героїні ² Зв'язок творчості Тараса Григоровича Шевченка загалом та поеми «Марія» зокрема з Біблією та агіографією досліджував Станіслав Росовецький у наукових статтях «Агіографія християнства в літературній творчості Шевченка» ³ та «Біблійні мотиви у творчості Шевченка». ⁴ Більша частина матеріалу, написана дослідником, ґрунтується на компаративному аналізі фактів Святого Письма та поетичної дійсності поеми «Марія».

Образ «народної» Божої Матері продовжує давню народно-релігійну традицію поклоніння Богині-Матері. В язичницькій Русі поняття Богині-Матері трансформувалося в поняття Матері-Землі, пізніше – в образ богині-Берегині землі і людей, заміщений в християнські часи образом Покрови (Божої Матері).

В поетичному доробку Т. Шевченка бачимо неперевершені образи жінок-матерів, які готові були навіть пожертвувати своїм життям заради своїх дітей. Ввібравши в себе відлуння вікової народної мудрості, поет у своєму «Кобзарі» відтворює усі віхи жіночої долі. Починаючи з дитячої приязні («Ми вкупці колись росли», «Мар'яна-черниця»), дівочого кохання (в «Катерині», «Причинній», «Гайдамаках», «Тополю», «Мар'яні-черниці»), щасливого подружнього життя («Росли укупці, зросли», «Сліпий»), щастя материнства («Слепая», «Сова», «Сліпий», «Княжна», «У нашім раї на землі»), – до зрадливого кохання («Коло гаю в чистім полі», «У тієї Катерини»), нещасливої старості й содомського гріха («Сліпа», «Княжна», «Відьма», «Титарівна»).

В поемі «Марія» Т. Шевченко розповідає про матір, яка, підкоряючись Божій волі, народжує сина для великої жертви заради спасіння всього людства. Образ Божої Матері втілює в собі високе духовне начало, внутрішню силу, уміння гідно зносити усі випробування і страждання, а також найвищий прояв

---

² Смілянська В., Чамата Н. Структура і смисл: спроба наукової інтерпретації поетичних текстів Тараса Шевченка / Валерія Смілянська, Ніна Чамата. – К.: «Вища школа», 2000. – 208 с.

³ Росовецький С. Агіографія християнська в літературній творчості Шевченка / С. Росовецький // Темі і мотиви поезії Тараса Шевченка / [Ю. Барабаш, І. Дзюба, В. Пахаренко, О. Боронь та ін.] – К.: Наукова думка, 2008. – С. 321–342.

⁴ Росовецький С. Біблійні мотиви у творчості Шевченка / С. Росовецький // Темі і мотиви поезії Тараса Шевченка / [Ю. Барабаш, І. Дзюба, В. Пахаренко, О. Боронь та ін.] – К.: Наукова думка, 2008. – С. 344–372.

гуманізму і самопожертви. Проте якщо народній традиції властива канонічна сакралізація богоматеринства, то Т. Шевченко проектує вічні цінності, пов'язані з образом Діви Марії, на життя дівчини й матері з народу в сучасних поетові складних соціальних умовах.

Іван Дзюба у вступі «Тарас Шевченко» до Шевченкового «Кобзаря» (повна ілюстрована збірка. – Харків, 2010 р.) зазначає, що поет «...йде за геніальним народним «примітивом» різдвяних співів, колядок і щедрівок, старовинних ікон і середньовічного вертепу, де Ісус Христос і Діва Марія «вростають» у селянське життя, стають «своїми», близькими і зрозумілими; все незужите емоційне багатство народної душі, весь «запас» її людяності обертається на цих євангельських персонажів, так само небесних, як і земних, які і далеко, і поруч».⁵

Для Т. Шевченка немає на землі нічого святішого від матері з немовлям на руках, він глибоко страждає за всіх своїх «покриток», зведених, збезчещених дівчат. У поемі Шевченко «подвигом життя Богоматері ніби освячує материнство взагалі і «незаконне» особливо (бо воно найстражденніше)».⁶

Марія знаходиться на найближчому до Всевишнього щаблі. Плід її гріха приніс спасіння людям. Змучена жінка в найтяжчу хвилину єдина не втратила віру, підхопила добро, не дала його зупинити – уможливила майбутній порятунок людства, яке вбило її дитину. Вчення свого сина Божа Матір понесла «святим огненним словом» у душі апостолів, Ісусових учнів, що виявилися «нетвердими й душеубогими». У своїй високій духовності Марія вивищується над ними. Покритка стала Покровою – заступницею і надією стражденного світу, тому закономірно, що ідеалом людини у «Кобзарі» виступає саме Марія.

Гончарук Валентина. Образ Божьей Матери в творчестве Тараса Шевченко.

Goncharuk Valentina. Image of the Mother of God in creativity of Taras Shevchenko.

---

⁵ Дзюба І. Тарас Шевченко // Шевченко Т. Г. Кобзар. Повна ілюстрована збірка. – Харків: Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2010. – С. 36.

⁶ Дзюба І. Тарас Шевченко // Шевченко Т. Г. Кобзар. Повна ілюстрована збірка. – Харків: Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2010. – С. 37.